

บทบรรณาธิการ

“รักก็คือรัก หลงก็คือหลง ถ้าถามประชาสังคม...ก็คงไม่เข้าใจ”

“ประชาสังคม” หรือ “สังคมพลเมือง” ที่แปลคำมาจากภาษาอังกฤษว่า “civil society” นั้น เป็นอีกคำหนึ่งที่คุณจะมีหลากหลายนิยามและหลากหลายความเข้าใจ อย่างไรก็ตาม ความหมายชุดหนึ่งที่เป็นข้อตกลงร่วมกันก็คือ ประชาสังคมถือเป็นอาณาบริเวณนอกอำนาจรัฐและการเมือง แต่กระนั้น กลับเป็นพื้นที่แห่งชีวิตประจำวันที่คุณคุ้นเคยด้วยสมรรถภูมิทางการเมืองและการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในปริมนทลแห่งรัฐเอเซียเลย และที่สำคัญ สื่อและการสื่อสารได้กลายเป็น “ตัวแสดงหลัก” (actors) ที่เล่นบทบาทอยู่ในสนามรบแห่งประชาสังคมนั่นเอง

เพราะประชาสังคมเป็นสนามประลองยุทธ์ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยอำนาจและผลประโยชน์เยี่ยงนี้ วารสารวิชาการ *วารสารศาสตร์* ฉบับ “รักก็คือรัก หลงก็คือหลง ถ้าถามประชาสังคม...ก็คงไม่เข้าใจ” จึงเลือกจะเปิดพรมแดนวิชาการที่ฉายภาพให้เห็นมุมมองต่างๆ ในการตั้งคำถามและพบคำตอบต่อวิถีการสื่อสารในเวทีต่อสู้แห่งสังคมพลเมือง

หากทุกวันนี้ ชาวหลวง ชาวลือ ชาวปล่อย และภาษาแห่งการหลอกลวง ต้มตุ๋น เป็นประเด็นที่ถกเถียงกันถ่วนทั่วทั้งในโลกรวิชาการและโลกความเป็นจริง นฤมล ปิ่นโต ก็ขานรับกับความสนใจดังกล่าว และชี้ให้เห็นว่า แม้การหลอกลวงเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อสร้างความชอบธรรมแห่งวาทกรรมใหญ่น้อยในชีวิตประจำวัน แต่ทว่าใน “ดินแดนของการโกหก” ก็กลับมีทั้ง “หลุมเล็กๆ” อันยากต่อการควบคุม และส่วนที่ “ลาดลึก” ของผลเสียต่อพลเมือง ทั้งในเชิงจิตวิทยาและเชิงสังคม

ในขณะที่ประชาสังคมเป็นพื้นที่นอกอาณาบริเวณแห่งรัฐ แต่ที่น่าสนใจก็คือ การสื่อสารในสนามสังคมพลเมืองแห่งนี้ กลับตอบโต้และวิพากษ์วิจารณ์รัฐและการเมืองได้อย่างเข้มข้น ดังตัวอย่างของบทความอีกสามเรื่องที่พุ่งเป้าไปที่การเมืองของสื่อท้องถิ่นที่แตกต่างกัน และเป็นรูปธรรมที่ช่วยขานไขความเข้าใจเรื่องนี้ได้อย่างเด่นชัด

เริ่มต้นจากบทความของ เจริญเนตร แสงดวงแข ที่อธิบายว่า กลเม็ดเคล็ดลับในการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่จังหวัดสงขลานั้น ก็ต้องอาศัยการประสานพลังของสื่อบุคคลที่เคลื่อนไหวในพื้นที่ประชาสังคม บทความวิจัยเรื่องนี้จึงเผยให้เห็นกระบวนการ ความสำคัญ และผลลัพธ์แห่งการสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นที่เข้ามาเป็นกลไกอนุรักษ์ฟื้นฟูผืนป่าชายเลนในฐานะทรัพยากรสาธารณะของชุมชน

ตามด้วยบทความของ รุจน์ โกมลบุตร และคณะ ที่ส่องซูมเข้าไปวิเคราะห์เนื้อหาของพื้นที่สาธารณะอย่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดลำปางและสงขลาที่แม้จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับท้องถิ่น แต่ก็นำเสนอสารว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นการเมืองมหภาคในระดับชาติ ในขณะที่นันทวิสิทธิ์ ตั้งแสงประทีป มาโนช ชุ่มเมืองปัก และวิไลวรรณ จงวิไลเกษม ก็ได้ขยายความเข้าใจไปที่องค์กรสื่อทางเลือกกับการสถาปนาเวทีภาคประชาสังคมของสื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ต้องอาศัยทั้งทุนและความรู้เป็นปัจจัยแห่งการขับเคลื่อนท่ามกลางสภาวะความขัดแย้ง

นอกจากประชาสังคมจะเป็นสนามแห่งการถกเถียงและตั้งคำถามต่อการเมืองระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ หรือที่เรียกว่าเป็น “การเมืองระดับมหภาค” (macro-politics) ในการรับรู้ของคนทั่วไปแล้ว แม้แต่ “การเมืองระดับจุลภาค” (micro-politics) หรือการต่อสู้เชิงอำนาจและผลประโยชน์ในซอกมุมเล็กๆ ของชีวิตประจำวัน สื่อและการสื่อสารก็เป็นกลไกสำคัญในการเมืองทางวัฒนธรรม (cultural politics) ดังกล่าว ดังรูปธรรมในกรณีของการเมืองเรื่องเพศสถานะ เรื่องคนพิการ และเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในสื่อบันเทิงต่างๆ

สำหรับการเมืองเรื่องเพศสถานะนั้น นัทธนัย ประสานนาม ได้เลือกวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชายรักชายผ่านสื่อโรมานซ์ร่วมสมัยที่รู้จักในชื่อ “ยาไออิ” ทั้งนี้ ปฏิบัติการทางภาษาแห่งนวนิยายยาไออิมีทั้งด้านที่ยอมรับและท้าทายต่อบรรทัดฐานรักต่างเพศ แต่ในทางกลับกัน ก็ยังย้อนยกมาวิพากษ์บรรทัดฐานแบบรักเพศเดียวกัน ส่วนการเมืองเรื่องความพิการของสรีระร่างกาย

นั่น กุลนารี เสือโรจน์ ได้ทบทวนวรรณกรรมที่ว่าด้วยเสียงบรรยายภาพ (audio description) สำหรับสื่อโทรทัศน์ และพบว่า แม้จะเป็นพื้นที่สื่อสารณะที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อเอื้อต่อผู้พิการทางสายตา แต่ทว่า แนวคิดหลักในการศึกษาสื่อเสียงบรรยายภาพนั้น ก็แตกกลุ่มแตกแขนง และถกเถียงกันทั้งภายในและระหว่างสำนักคิดมั่งย้อยต่างๆ อย่างเข้มข้นทีเดียว

ก่อนจะมาปิดท้ายที่บทความของ วิโรจน์ สุทธิสีมา ที่เลือกพินิจพิเคราะห์เวทีสื่อสารที่ดูจะปักป้ายเป็น “เขตปลอดภัยการเมือง” อย่างโลกแห่งภาพยนตร์ แม้ด้านหนึ่งโลกเซลลูลอยด์ดูจะเป็นสนามบันเทิงที่ “ไร้พิษภัย” หรือ “ไร้สาระ” แต่ผู้เขียนก็ชี้ให้เห็นว่า แม้แต่ในตระกูลเนื้อหาของ “ภาพยนตร์กีฬา” นั้น ทุกครั้งที่กำหนดมเตยหมุนวนเคลื่อนไป ตัวละครและเรื่องเล่าใน “หนังนักวิ่ง” ก็เป็นประหนึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ๆ (new social movements) และสื่อสารความหมายในขอบข่ายการเมืองแห่งชีวิตประจำวัน

พื้นที่การสื่อสารที่หลากหลาย จากสื่อขนาดเล็กสุดอย่างสื่อบุคคลไปจนถึงสื่อมวลชนขนาดใหญ่ จากสื่ออักษรที่ขีดเขียนความหมายผ่านตัวอักษรและสิ่งตีพิมพ์สู่สื่อเสียงและสื่อภาพที่เรื่องเล่าโลดแล่นอยู่ในนั้น จากการนำเสนอเรื่องจริงสู่เรื่องลวงเรื่องโกหก และจากมุมเล็กๆ ของชีวิตประจำวันสู่การเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ บทความคัดสรรทั้งเจ็ดเรื่องที่อยู่ใน *วารสารศาสตร์ ฉบับรักก็คือรัก หลงก็คือหลง ถ้าถามประชาสังคม...ก็คงไม่เข้าใจ* ต่างพ้องพากันยืนยันว่า การเมืองแห่งภาคประชาสังคมก็ยังคงวนว่ผ่านสื่อและสารที่อยู่รอบตัวเรา และที่แน่ๆ คงถึงเวลาที่สนามรบของการสื่อสารแบบนี้ไม่วิเคราะห์ไม่ศึกษา...ไม่ได้แล้วกรรมัง

สมสุข หินวิมาน

บรรณาธิการ